

Шмадченко Катерина Анатоліївна,
студентка групи ЮМП 42 юридичного факультету,
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

МІЖНАРОДНА КОНЦЕПЦІЯ «ОБОВ'ЯЗКУ ЗАХИЩАТИ»

Усі права людини універсальні, неподільні, взаємопов'язані, взаємозалежні і взаємно доповнюють одні одних, що до всіх прав людини слід підходити справедливо, так само, однаково, з одним і тим же ступенем уваги. Хоча необхідно враховувати значення національних і регіональних особливостей і різного історичного, культурного і релігійного фону, всі держави, незалежно від своїх політичних, економічних і культурних систем, зобов'язані заохочувати і захищати всі права людини та основні свободи [1, п. 121].

Концепція «обов'язок захищати» є сучасним виявом міжнародно-правової засади захисту основоположних прав людини в екстремальних ситуаціях. Вона спрямована на захист життя людей у випадках, коли їм загрожує безпосередня небезпека існування, як правило, пов'язана з неміжнародним збройним конфліктом та свавіллям національної влади [2, с. 56].

Обов'язок захищати вперше було сформовано в грудні 2001 року у Доповіді Міжнародної комісії з питань інтервенції та державного суверенітету. У доповіді зазначається, що суверенітет несе в собі не тільки право на самостійність у вирішенні внутрішніх і зовнішніх питань держави, але й також обов'язок держави відповідати за функції захисту безпеки та життя громадян та сприяння їх добробуту [3, с. 13].

Своє офіційне закріплення концепція набула у Підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 року (далі – Підсумковий документ), який було прийнято Резолюцією 60/1 Генеральної Асамблеї ООН. Кожна держава зобов'язана захищати своє населення від геноциду, військових

злочинів, етнічних чисток і злочинів проти людяності. Цей обов'язок тягне за собою необхідність запобігання таким злочинам, в тому числі підбурювання до них, шляхом прийняття відповідних і необхідних заходів [1, п. 138].

Статут ООН, закріпивши принцип заохочення і поваги прав людини та основних свобод, покладає саме на державу обов'язок їх дотримання. Декларація про принципи міжнародного 1970 р. закріплює, що кожна держава зобов'язана сприяти шляхом спільних і самостійних дій загальному забезпеченню і дотриманню прав людини і основних свобод. Пакти про права людини та інші універсальні міжнародні договори у сфері прав людини покладають виключно на держави обов'язок забезпечити закріплені в них права і свободи. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Американська Конвенція про права людини, Африканська Хартія прав людини і народів також покладають саме на держави відповідальність за забезпечення основних прав і свобод всіх осіб, які знаходяться під їхньою юрисдикцією. Відповідальність за захист випливає з міжнародно-правових зобов'язань держав, а також з природи їхнього суверенітету, в силу якого вони користуються територіальним верховенством в межах своїх кордонів і незалежністю в міжнародних відносинах. Держави погоджуються дотримуватись норм та принципів міжнародного права та покладають на себе відповідальність за їх дотримання [4, с. 347].

Тобто такий обов'язок покладається саме на державу, проте, Підсумковий документ також наголошує на тому, що міжнародне співтовариство має вжити відповідних заходів для того, щоб сприяти і допомагати державам у виконанні обов'язку захищати.

Відповідно до п. 139 Підсумкового документу міжнародне співтовариство має намір також взяти на себе зобов'язання – у разі необхідності та через відповідні обставини – надавати допомогу державам у підвищенні їх можливостей захищати своє населення від геноциду, військових злочинів, етнічних чисток і злочинів проти людяності і

допомагати тим, хто знаходиться в стресовій ситуації, до початку криз і конфліктів. Крім того, документ наголошує, що міжнародна спільнота має підтримувати зусилля ООН зі створення можливостей раннього попередження скоєння злочинів.

Важливо зазначити, що у разі, якщо держава не може впоратись з проблемою міжнародне співтовариство, діючи через ООН, зобов'язана також використовувати відповідні дипломатичні, гуманітарні та інші мирні засоби відповідно до глав VI і VIII Статуту ООН для того, щоб сприяти захисту населення від геноциду, військових злочинів, етнічних чисток і злочинів проти людяності [1, п. 139].

Отже, проаналізувавши положення Підсумкового документу Всесвітнього саміту 2005 р. можна сказати, що концепція «обов'язок захищати» містить у собі положення щодо: обов'язку держави захищати населення та попереджати виникнення міжнародних злочинів; обов'язку міжнародного співтовариства допомагати державам у підвищенні їх можливості захищати; обов'язку міжнародного співтовариства вжиття певних заходів по захисту населення, якщо держава не виконує свого обов'язку захищати.

Список використаних джерел:

1. Итоговый документ Всемирного саммита 2005 года / Резолюция 60/1 Генеральной Ассамблеи ООН от 16 сентября 2005 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/outcome2005_ch4.shtml#t6 (дата звернення 24.09.19).

2. Любашенко В. І. Міжнародно-правові засади структурування концепції «обов'язок захищати» / Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 3. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2018_3_9.pdf (дата звернення 22.09.19).

3. The Responsibility to protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Ottawa, International Development Research Centre, 2001.

4. Назаренко О. А. «Захищаю кого хочу та як хочу» або російська модель відповідальності за захист (R2P). / Правове регулювання економіки. 2014. № 14 С. 372-383. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/12404/372-383.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 24.09.19).